

“YANGI O‘ZBEKISTON-2030” STRATEGIYASIDA DINIY-HUQUQIY MASALALAR TALQINI VA ULARNING IJTIMOIIY AHAMIYATI

Mamatkulov Eldor Safarovich

Falsafa kafedrası katta o‘qituvchisi Falsafa doktori PhD.

Ibragimova Gulsanam Quvonch qizi

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti Yurisprudensiya yo‘nalishi 1-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17687983>

Annotatsiya. “Yangi O‘zbekiston-2030” strategiyasi diniy-huquqiy masalalarning talqini, ularning tarixiy ildizi, amaldagi qonunchilikdagi o‘zgarishlar va xalqaro standartlar bilan uyg‘unligi tahlil etildi.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, 2030, strategiya diniy erkinlik, ekstremizm, huquqiy siyosat, sekulyarlik, vijdon erkinligi, yoshlar siyosati, tolerantlik, huquqiy islohotlar.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining strategik yo‘nalishi sifatida 2023-yil 11-sentabr kuni Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan tasdiqlangan “O‘zbekiston – 2030 strategiyasi” mamlakatning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va ma‘naviy hayotida yangi davrni boshlab berdi.

Ushbu hujjatda jamiyatning barcha sohalarida, jumladan, huquqiy tizim va diniy hayotda adolat, qonun ustuvorligi, inson qadri va vijdon erkinligini ta‘minlashga qaratilgan maqsadlar belgilangan.

Diniy-huquqiy masalalar har bir davlat uchun dolzarb, chunki ular nafaqat e‘tiqod, balki tinchlik, xavfsizlik, ma‘naviyat va huquqiy barqarorlik bilan chambarchas bog‘liqdir.

O‘zbekiston–2030 strategiyasi diniy erkinlikni kafolatlash bilan bir qatorda, diniy ekstremizm va radikalizmga qarshi huquqiy mexanizmlarni kuchaytirishga ham yo‘naltirilgan.

O‘zbekiston Konstitutsiyasi 31-moddasi “Har kim vijdon erkinligiga haqli. Har bir inson o‘z e‘tiqodini tanlashda erkindir,”— deb belgilangan. 2030 strategiyasida aynan shu prinsip “Qonun ustuvorligi va inson qadri” yo‘nalishining markazida turadi. Strategiyada barcha fuqarolarning millati, tili va dinidan qat‘i nazar, teng huquqli bo‘lishi asosiy g‘oya sifatida ko‘rsatilgan. 2023-yilgi BMT Inson huquqlari bo‘yicha hisobotida O‘zbekiston diniy erkinlik sohasida ilg‘or o‘zgarishlar amalga oshirayotgan Markaziy Osiyodagi yagona davlat sifatida qayd etildi. (Manba: United Nations Human Rights Report 2023). Bu strategiyada davlatning din bilan muvozanatli siyosat yuritishi, dindorlar huquqlarini himoya qilish, bir vaqtning o‘zida diniy manipulyatsiya va radikalizmga yo‘l qo‘ymaslik zarurligi ta‘minlanadi. Diniy qonunchilikdagi islohotlar va ularning strategik ahamiyati, So‘nggi yillarda diniy huquq sohasida bir qator qonunlar yangilandi. Eng muhimlaridan biri — “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonunning 2021-yil 5-iyuldagi yangi tahriri bo‘lib, u diniy faoliyatni qonuniy asosda tartibga solishning zamonaviy shaklini belgiladi. 2024-yil holatiga ko‘ra, O‘zbekistonda 16 ta diniy konfessiya mavjud, ular 2 370 dan ortiq diniy tashkilotlarni birlashtiradi. Qonunga ko‘ra, diniy ta‘lim faqat ro‘yxatdan o‘tgan diniy muassasalarda olib borilishi mumkin. Diniy tashkilotlar ro‘yxatdan o‘tish uchun kamida 50 nafar tashabbuskor a‘zoga ega bo‘lishi lozim. Mazkur me‘yorlar orqali davlat diniy faoliyat ustidan qonuniy nazoratni amalga oshiradi, lekin dindorlarning shaxsiy e‘tiqod huquqiga aralashmaydi.

Diniy bag‘rikenglik va millatlararo totuvlik siyosatida, O‘zbekiston–2030 strategiyasida “Tinchlik, bag‘rikenglik va millatlararo totuvlikni mustahkamlash” yo‘nalishi e‘tiqod erkinligi bilan bevosita bog‘liq. 2023-yilgi Pew Research Center hisobotida O‘zbekiston diniy bag‘rikenglik indeksi bo‘yicha 197 davlat ichida 38-o‘rinni egallagan.

Bu Markaziy Osiyo miqyosida eng yuqori ko'rsatkichdir. Bundan tashqari, yurtimizda 140 dan ortiq millat va elat vakillari tinch-totuv yashamoqda. Ularning aksariyati turli konfessiyalarga mansub bo'lsa-da, davlat ularning diniy urf-odatlariga hurmat bilan qaraydi. Bu strategik siyosat dinlararo murosani mustahkamlash, diniy adovatning oldini olish va jamiyatda totuvlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Strategiyada bu ikki yondashuvning muvozanati muhim o'rin tutadi.

Davlat: diniy tashkilotlarning siyosiylashuviga yo'l qo'ymaydi;

Din erkinligi bilan xavfsizlik o'rtasidagi muvozanatni saqlaydi;

Diniy bilimlarni sog'lom shaklda targ'ib qilishga ko'maklashadi.

Masalan, Islom Sivilizatsiyasi markazi, Imom Termiziy xalqaro ilmiy markazi, Ma'naviyat va ma'rifat markazi kabi muassasalar davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Ular diniy ma'rifatni ilmiy asosda rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

"Yangi O'zbekiston – 2030" strategiyasida yoshlarning ma'naviy immunitetini kuchaytirish, ularni milliy va diniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash eng muhim yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan.

2022-yildan boshlab "Ma'rifat va bag'rikenglik" dasturi doirasida 14–30 yosh oraliqidagi 200 mingdan ortiq yoshlar uchun trening va seminarlar tashkil etildi.

Diniy ekstremizmning oldini olish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzurida Diniy-ma'rifiy faoliyatni muvofiqlashtirish kengashi tashkil etildi. Bu kengash yoshlar bilan ishlashda ijtimoiy, huquqiy va psixologik yondashuvni uyg'unlashtiradi.

Shuningdek, diniy fanlar oliygohlarda "Dinshunoslik", "Huquq va din" fanlari sifatida o'qitila boshlandi.

Strategiya 2030-yilgacha bo'lgan davr uchun diniy-huquqiy sohada quyidagi strategik maqsadlarni belgilaydi: Diniy tashkilotlar faoliyatini raqamlashtirish va shaffof qilish;

Xalqaro huquq normalariga mos qonunchilikni takomillashtirish;

Diniy ekstremizmga qarshi kurashni ilmiy, ta'limiy va profilaktik yo'nalishda olib borish;

Fuqarolarning vijdon erkinligini to'liq kafolatlovchi mustaqil monitoring tizimini yaratish. Shu bilan birga, ekspertlar diniy sohadagi ayrim normativ-huquqiy hujjatlarda aniqlik kiritish zarurligini ta'kidlaydilar. Masalan, "fundamentalizm" va "missionerlik" atamalarining huquqiy talqini hamon aniq belgilanmagan.

Biroq umumiy ma'noda O'zbekistonning diniy-huquqiy siyosati 2017–2025-yillar davomida sezilarli darajada liberal va insonparvar yo'nalishga ega bo'ldi.

Xulosa qilib aytganda, "Yangi O'zbekiston – 2030" strategiyasi diniy-huquqiy masalalarni davlat siyosatining markaziga olib chiqdi. Strategiyada din erkinligi, sekulyarlik, bag'rikenglik va huquqiy islohotlar bir-biri bilan uyg'unlashgan.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, diniy qadriyatlarni asrab-avaylagan holda zamonaviy huquqiy davlatni qurish mumkin. Kelgusi yillarda bu yo'nalishda xalqaro hamkorlik, ilmiy tadqiqotlar va qonunchilikni takomillashtirish ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston – 2030 strategiyasi. Prezident.uz, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2023.
3. "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonun, 2021-yil.
4. O'zbekiston Respublikasi Diniy ishlar qo'mitasi – rasmiy hisobot, 2024.

5. United Nations Human Rights Report, 2023.
6. Pew Research Center. Global Religious Tolerance Index, 2023.
7. USCIRF Annual Report, 2023.
8. Human Rights Watch Report, 2023.
9. Yuz.uz – Diniy sohadagi davlat siyosati kontseptsiyasi, 2024.
10. O‘zbekiston IIV – Reabilitatsiya dasturi ma’lumotlari, 2024.